

Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Навчально-науковий інститут фізичної культури

Кафедра логопедії

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДИТЯЧА НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ**

Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність – 016 Спеціальна освіта

Освітньо-професійна програма – Спеціальна освіта (Логопедія)

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

Мова навчання – українська

Погоджено науково-методичною
комісією ІН інституту фізичної
культури

«31» серпня 2022 р.

Голова

_____ Мороз Л. В., к.пед.н.,
доцент

Розробник: **Харченко Тамара Григорівна**, кандидат психологічних наук, доцент
кафедри логопедії

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри логопедії
Протокол № 1 від «26» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри **Кравченко А. І.**, к.пед.н., професор

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 5	магістр	Варіативна	
		Рік підготовки:	
1-й		-й	
Семестр			
1-й			
Лекції			
24 год.			
Практичні, семінарські			
24 год.			
Лабораторні			
Самостійна робота			
100 год.			
Консультації:			
2			
Вид контролю: залік			
Загальна кількість годин – 150			

Опис навчальної дисципліни (заочна форма навчання)

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
			заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	магістр	Варіативна	
		Рік підготовки:	
1-й		-й	
Семестр			
2-й			
Лекції			
4 год.			
Практичні, семінарські			
6 год.			
Лабораторні			
Самостійна робота			
138 год.			
Консультації: 2 год.			
Вид контролю: залік.			
Загальна кількість годин – 150			

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна належить до варіативної частини циклу професійної та практичної підготовки фахівців за спеціальністю “Спеціальна освіта. Логопедія” другого (магістерського) рівня.

Основною **метою** викладання дисципліни «Дитяча нейропсихологія» для студентів спеціальності «Спеціальна освіта. Логопедія» є ознайомлення здобувачів вищої освіти із теоретичними уявленнями та практичними напрацюваннями в галузі нейропсихологічної діяльності в системі охорони психічного здоров'я.

Знання, отримані в результаті вивчення даного курсу, дадуть можливість більш функціонального впровадження у вітчизняну психологічну та логопедичну практику ефективних методик допомоги, що є основою для подальшого поглиблення фахової спеціалізації майбутніх логопедів. За результатами вивчення матеріалу цього курсу здобувачі вищої освіти складають залік.

Навчальна дисципліна «Дитяча нейропсихологія» передбачає **вирішення наступних завдань:**

- ознайомити здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності «Спеціальна освіта (Логопедія)» із мозковою організацією вищих психічних функцій та її віковими особливостями;
- ознайомити з клініко-психолого-педагогічною класифікацією порушень розвитку, методами та методиками психолого-педагогічної діагностики;
- оволодіння знаннями і уміннями застосовувати основні нейропсихологічні методики в освітньо-корекційному процесі для виявлення психофізичних особливостей дітей;
- оволодіння вміннями використовувати методики психолого-педагогічної діагностики з метою виявлення особливостей психічного розвитку осіб з обмеженими можливостями здоров'я та аналізувати результати психолого-педагогічного обстеження таких дітей.

Процес вивчення дисципліни «Дитяча нейропсихологія» спрямований на формування в студентів:

- здатості до самовдосконалення і саморозвитку на основі рефлексії своєї діяльності та розуміння і сприймання етичних норм поведінки відносно осіб з нейропсихологічними порушеннями;
- володіння базовими уявленнями про основи нейропсихології, що сприяють розвитку загальної культури і соціалізації особистості дитини з порушеннями нейропсихологічного розвитку та дослідницькими навичками щодо вивчення актуальних проблем нейропсихологічного розвитку;
- володіння сучасними уявленнями про психологічне супроводження осіб, які мають нейропсихологічні порушення та уявленнями про методи дослідження в нейропсихології;
- здатності до психологічного супроводження осіб із нейропсихологічними порушеннями;
- володіння сучасними технологіями діагностики і організації наукового дослідження у своїй професійній діяльності на основі комплексного підходу до вирішення проблем професійної діяльності;

Для ефективного вивчення навчальної дисципліни важливим є попереднє опанування дисциплінами бакалаврату, студенти мають володіти знаннями основних закономірностей прояву властивостей та функцій живого, сутності біологічних процесів, що протікають в організмі людини.

Здобувачі вищої освіти повинні **знати:**

- сучасний стан нейропсихологічної служби;
- теоретичні основи нейропсихології;
- сучасні методи діагностики функціональних станів, особливо щодо раннього виявлення порушень і патології органічного генезу.

Здобувачі вищої освіти повинні **вміти:**

- провести нейропсихологічний огляд дитини;
- провести аналіз його нейропсихологічного стану;
- визначати його нейропсихологічні особливості;
- побудувати нейропсихологічний тип дитини;
- проаналізувати і зробити висновки за результатами психологічного дослідження;
- провести диференційну діагностику нейропсихологічного стану дитини;

3 Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення навчальних завдань, переконливо аргументує відповіді, обґрунтовує власні міркування та умозаключення.
82 – 89	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, правильно вирішує навчальні завдання, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких не значна, добирає аргументи для підтвердження думок.
74 – 81	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти допущені помилки.
64 – 73	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є суттєві.
60 – 63	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за вихідний, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, з допомогою викладача може виправляти значну кількість суттєвих помилок.
35 – 59	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
1 – 34	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Критерії поточного контролю знань і умінь студентів

За одне заняття студент має змогу отримати від 1 до 11:

- виконання кожної практичної роботи оцінюється від 1 до 7 балів.
- виконання кожного самостійного завдання оцінюється від 1 до 4,5 балів.

Розподіл балів

Поточний контроль									Разом	Сума
Розділ 1			Розділ 2				Розділ 3			
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 3.1	Т 3.2	60	100
Поточний контроль										
6,5	6,5	6,5	6,5	7	7	7	6,5	6,5		
Контроль самостійної роботи										
4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4	4,5	4,5	40	

- Т 1.1, Т 1.2 ... Т 3.3 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	задовільно
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

4. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, усне або письмове опитування, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, захист практичних робіт, реферати, інші види індивідуальних та групових завдань тощо.

5. Програма навчальної дисципліни

5.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ВСТУП ДО НЕЙРОПСИХОЛОГІЇ.

Тема 1.1. Предмет і завдання нейропсихології.

1. Нейропсихологія як наука, що вивчає мозкові механізми вищих психічних функцій на матеріалі локальних уражень мозку.
2. Історія становлення нейропсихології.
3. Основні напрями та методи сучасної нейропсихології.
4. Феноменологія нейропсихологічних проявів.

Тема 1.2. Морфофункціональна організація великих півкуль як субстрату вищих психічних функцій (ВПФ)

1. Структура і функціонування центральної нервової системи людини (ЦНС).
2. Особливості морфофункціональної організації великих півкуль у дитячому віці.
3. Проблема міжпівкульної асиметрії мозку та міжпівкульної взаємодії.
4. Методи дослідження міжпівкульної асиметрії та міжпівкульної взаємодії.

Тема 1.3. Проблема співвідношення мозку і психіки.

1. Дослідження проблеми взаємозв'язку мозку і психічних функцій: локаліцизм, антилокалізаціонізм, еkleктична концепція і теорія системної локалізації вищих психічних функцій.
2. Теорія динамічної локалізації ВПФ у корі великих півкуль по О.Р. Лурія. Концепція про три основні структурно-функціональні блоки мозку.
3. Теорія функціональних систем по П.К. Анохіну – її значення для пояснення нейрофізіологічних механізмів ВПФ.
4. Синдромний аналіз порушень ВПФ.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ СИМПТОМИ ТА СИНДРОМИ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ ПОРУШЕНЬ

Тема 2.1. Порушення ВПФ за локальних уражень аналізаторних систем.

1. Сенсорні зорові порушення та нейропсихологічна діагностика порушень зорового гнозису в дітей.
2. Сенсорні порушення роботи слухової системи та нейропсихологічна діагностика порушень слухового гнозису в дітей.
3. Сенсорні порушення роботи шкірно-кінестетичного аналізатора та нейропсихологічна діагностика шкірно-кінестетичних гностичних розладів у дітей.

4. Особливості нейропсихологічної діагностики агнозій у дитячому віці.
Тема 2.2. Порушення довільних рухів та дій. Проблема апраксії.
1. Довільні рухи та дії. Аферентні та еферентні механізми довільного рухового акта.
2. Порушення рухів за ураження різних рівнів рухової системи.
3. Апраксії та їх види за О.Р. Лурія.
4. Особливості нейропсихологічної діагностики апраксії у дитячому віці.

Тема 2.3. Порушення мовлення за локальних уражень головного мозку. Афазія.

1. Психологічна структура мовлення.
2. Афазія як системне порушення.
3. Порушення різних видів мовленнєвої діяльності за різних форм афазії.
4. Методи дослідження афазій у нейропсихології дитячого віку.

Тема 2.4. Порушення пам'яті, уваги, мислення та емоційної сфери за локальних уражень головного мозку

1. Порушення пам'яті та нейропсихологічні методи дослідження порушень пам'яті у дітей.
2. Порушення уваги та методи дослідження порушень уваги у дітей в нейропсихології.
3. Порушення наочно-образного та вербально-логічного мислення у клініці локальних уражень головного мозку.
4. Порушення емоційно-особистісної сфери за уражень лобових часток мозку та інших мозкових структур у дітей.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ

Тема 3.1. Порушення психіки при нейропсихологічних захворюваннях.

1. Нейропсихологічне реагування на хворобу.
2. Типи нейропсихологічного реагування.
3. Місце психічного фактору в нейропсихологічній патології
4. Психологічні особливості хворих дітей при нейропсихологічних порушеннях.

Тема 3.2. Психологічні особливості та порушення психіки у дітей із нейропсихологічними захворюваннями

1. Нейропсихологічні закономірності розвитку.
2. Особливості нейропсихологічних синдромів при локальних ураженнях головного мозку у дітей.
3. Передумови формування нейропсихологічних захворювань.
4. Основні прояви нейропсихологічних порушень у дітей.

5.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Сам. роб.	Консул.		Лекції	Практ.	Сам. роб.	Консул.
РОЗДІЛ 1. ВСТУП ДО НЕЙРОПСИХОЛОГІЇ										
Тема 1.1. Предмет і завдання нейропсихології.	14	2	2	10			1	1		
Тема 1.2. Морфофункціональна організація великих півкуль як субстрату вищих психічних функцій (ВПФ)	14	2	2	10			1			
Тема 1.3. Проблема співвідношення мозку і психіки.	14	2	2	10				1		

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ СИМПТОМИ ТА СИНДРОМИ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ ПОРУШЕНЬ										
Тема 2.1. Порухення ВПФ за локальних уражень аналізаторних систем.	14	2	2	12			1			
Тема 2.2. Порухення довільних рухів та дій. Проблема апраксії.	14	4	4	12			1			
Тема 2.3. Порухення мовлення за локальних уражень головного мозку. Афазія.	19	4	4	12				1		
Тема 2.4. Порухення пам'яті, уваги, мислення та емоційної сфери за локальних уражень головного мозку		4	4	12				1		
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ										
Тема 3.1. Порухення психіки при нейропсихологічних захворюваннях.	14	2	2	10				1		
Тема 3.2. Психологічні особливості та порухення психіки у дітей із нейропсихологічними захворюваннями	21	2	2	12				1		
Усього годин	150	24	24	100	2	150	4	6	138	2

6.Рекомендовані джерела інформації

Основна:

1. Гаврилова Н. С. Нейропсихологічна структура та механізми порушення фонематичних процесів у дітей з дислалією, ринолалією та дизартрією / Н. С. Гаврилова // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. - 2010. - Вип. 15. - С. 120-127.
2. Галецька І.І. Основи нейропсихології : навч. посіб. / І.І. Галецька. – Львів, 2003. – 317с.
3. Данілавічюте Е. Нейродинамічна основа моделювання мовлення та дрібної моторики в контексті комплексної технології надання допомоги при ДЦП / Е. Данілавічюте // Особлива дитина: навчання і виховання. - 2015. - № 4. - С. 8-16.
4. Журавльова Л. С. Нейропсихологічне обстеження як складова комплексної діагностики мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією / Л. С. Журавльова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. - 2017. - Вип. 33. - С. 16-22.
5. Коломієць Ю. В. До питань нейропсихологічної діагностики / Ю. В. Коломієць // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. - 2011. - Вип. 17. - С. 95-98.
6. Полещук, С.В. Скринінгове нейропсихологічне дослідження старших дошкільників з психофізичними вадами в умовах дитячого будинку / І. П. Анікіна, С.В. Полещук // Збірник наукових праць. Серія: соціально-педагогічна / Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка; за ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака. – Кам'янець-Подільський: Медобори.– 2013.– Вип. 23, ч.1. – С. 8-15.
7. Тарасун В.В. Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання: діагностика і формування (нейропсихологічний супровід): монографія / В.В. Тарасун. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2008 – 299 с.
8. Чабан О.С. Нейропсихологія / О.С. Чабан, М.М. Гуменюк, В.А. Вербенко. – Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига, 2014. – 92 с.

9. Шеремет М. К. Нейропсихологічні засади формування мовлення у дітей із ТПМ / М. К. Шеремет, Ю. В. Коломієць // Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки. - 2012. - Вип. 3. - С. 384-393.

10. Шеремет М. К. Нейропсихологічний аспект готовності до шкільного навчання дітей із тяжкими порушеннями мовлення / М. К. Шеремет, Ю. В. Коломієць // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. - 2016. - Вип. 32(2). - С. 240-247.

11. Alexander R. Luria. Higher cortical functions in man. (Originally published by Moscow University Press, 1962.) Translated by Basil Haigh. New York: Basic Books, 1966, 656p.

12. Alexander R. Luria. The working brain. An introduction to neuropsychology. New York: Basic Books, 1976, 400p.

Додаткова література:

1. Бурлачук Л.Ф. Исследование ребенка в нейропсихологии. – К.: Вища школа, 2014. – 176 с.

5. Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 242 с.

6. Дуткевич Т.В. Вікова і педагогічна психологія (курс лекцій і практикум) : навч. посібник / Т.В. Дуткевич, В.А. Терещенко. – Вид. 2-ге стереот. – Кам'янець-Подільський : Медобори, 2012. – 228 с.

7. Дуткевич Т.В. Дитяча розвивально-корекційна психологія. [текст] Модульний навч. посіб. / Т.В. Дуткевич. — К.: Центр учбової літератури, 2016. — 304 с.

8. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.

9. Коробіцина М.Б. Психологічна діагностика психічних розладів та розладів поведінки у дорослих та відповідні реабілітаційні заходи. – Одеса: «Астропринт», 2015. – 82с.

10. Мартиненко І. В. Особливості психолого-педагогічного супроводу дитини з труднощами в навчанні в інклюзивному освітньому просторі / І. В. Мартиненко, Н. В. Базима, О. Б. Качуровська, Ю. В. Коломієць // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. - 2018. - Вип. 36. - С. 68-74.

11. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. – Луцьк, 2006. – 170 с.

12. Никоненко Ю.П. Клінічна психологія. – К.: КНТ, 2016. – 369 с.

13. Савенкова І.І. Клінічна психологія. – Одеса: Астропринт, 2013. – 264 с.

14. Тарасун В.В. Основи теорії і практики логодидактики: підручник для вищих навчальних закладів. – К.: «Каравела», 2017. – 316 с.

Інтернет ресурси:

1. Пошукова система Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського. – <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Українська асоціація нейропсихології – <https://www.facebook.com/pg/uanspsy/posts/>

7.Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

Мультимедійні презентації до лекційних занять (відповідно теми).